

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כא, תש"ל

הסגנונית נראה לנו, שהמשפט האחרון נשמע נכון לאוזן האמונה על העברית גם מפני שבצירוף „שהייתי מוכרח“ אין השי”ן שי”ן ידיעה צרופה, אלא משתמעת ממנה בת־קול של שי”ן התולדה: „שמעתי מפיו דברים מעליבים [כל כך], שהייתי מוכרח לענות עליהם בחריפות“. הפסוק „התעמר באשתו שנתגרשה ממנו“, אפשר אפוא לתקנו גם על ידי החלפת שי”ן הידיעה בשי”ן התולדה: „התעמר באשתו, עד שנתגרשה ממנו“. שי”ן התולדה, כמו ו”ו המסובב, לעולם מקומה בפסוק המאוחר, וממילא שימושה כאן כשר בתכלית.

ראובן סיוון

הכותרת וגלגוליה

ראיתי דברי הפרופ' חיים רבין ('לשוננו לעם', קונטרס המאתיים) בעניין כותרת (של עיתון או פרק) ונזכרתי סיפורה של מלה זו כפי ששמעתיו מפי יצחק בן־דוד ז"ל, ימים אחדים לפני נפלו בהפגזת ירושלים בתש"ח, ואמרתי אציבה נא לז בזה יד¹.

המלה נתחדשה במערכת 'דבר' בעצה בין ברל כצנלסון לבין בן־דוד. יש כמה וכמה פסוקים במקרא (בעיקר במלכים א', פרק ז), שבהם הכותרות נזכרות 'על ראש העמודים'.

1. יצחק בן־דוד, תרנ"ג—תש"ח, סופר ועיתונאי. היה מזכיר הועד הציבורי להוצאת מילון בן־יהודה. ב'פרוספקט' למילון, שהוציא בתש"ז, נתפרסם מאמרו 'בחבלי יצירה'. המאמר תופס 70 עמודים והוא מחקר מקיף על המילון.

כשם שעמודי הבניין יש עליהם פותרות כך עמודי העיתון צריכים לפותרות. אין לך אפוא שם נאה לשורה המבשרת ידיעה מפותרת.

נראית אפוא הנחתו של רבין, שאין פאן השפעת

הלועזית.

שימוש מושאל ב'פותרת' מצוי כבר פדרוש. בתנחומא, בהר (עמ' 468 בהוצ' חורב) אנו קוראים: א"ר אלעזר הקפר, כתיב (שיה"ש) שוקיו עמודי שש מיוסדים על אדני פו. העמוד הזה יש לו פותרת מלמעלן ובסיס מלמטן. א"ר שמואל בר נוריא, אין פרשה בתורה שאין לה פותרת מלמעלן ובסיס מלמטן. (פי' עץ יוסף: שכל פרשיותיה נדרשים לפנייהם ולאחריהם).

לפני פותרת העיתון הוכנסה הפותרת ברשימת 'חלקי הפרח' (זכרונות ועד הלשון מחברת ג', תרע"ג). כאן פנראה השפעת הלועזית (בגרמנית: Krone).

הצירוף המקראי 'גולת הפותרת' במשמעו המושאל ('גולת הפותרת של יצירתו') אף הוא חידוש מקורי של ימינו (ראה ערך גולה במילוני אבן-שושן וכנעני).

ולבסוף ייזכר הפותר בן הפותרת במונחי הספרנות. פפי שמסביר לי ד"ר מ' נדב, הפותר הוא שם (title) של כל פרסום שבספרייה: ספר, עיתון, עלון, ואפילו סרט או תקליט. מונח זה היה נחוצ ביותר לבית הספר לספרנות. הציעו אמציה פורת, והוא מקובל עתה בספרות המקצועית הספרנית, ואף נכלל במילון למונחי הספרנות העומד להתפרסם.